Tečaj XVII. **NOVICE** List 51.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 21. decembra 1859.

Sovražniki poljskih miš.

Pod tem nadpisom smo brali v nekem švicarskem kmetijskem časniku to-le:

Še vedno lové in preganjajo ljudje sovo in pa čuka, in mislijo, da dobre dela dopernašajo; oni streljajo te živali in jih na skednje ali kakošne druge vrata pribijajo, kakor da bi to znamenje bilo kakega posebnega junaštva.

Je pa le znamenje nevednosti!

Ravno sove in čuke in celo njih pleme bi mogli ljudje z največjo skerbjo varovati, da bi se ne preganjale in morile, ker bi vediti mogli, da sovam in čukom najljubši živež so miši, ktere kmetijstvu veliko škodo prizadenejo.

Kako koristna sta nam čuk in sova ravno zatega voljo, kaže neizrečeno velika rodovitnost (plodnost) poljskih miš, ker namreč vsaka ona od vélicega travna do kimovca vsacih pet tednov po 12 mladih na svet pripravi. Če se jih pa le po 40 rajta, med kterimi gotovo je polovica babic, in da vsaka teh le po 8 mladih zaredí, ste dve miši v stanu v enem letu 200 miš na naše polje zarediti.

Če pohlevna zima nastopi, se zaredí iz teh 200 v prihodnjem letu lahko 10 do 15.000 škodljivih miš! — Profesor Leunis v Hildesheimu terdi celó, da se more en sam par miš v enem letu do 25 tavžent pomnožiti, če se rod za rodom rajta.

Koliko miš pokončá potem takem ena sova, če v šestih mescih ali v 200 dnéh vsaki dan eno miš pozoblje, med kterimi je kakih 100 babic? Rajtenga je lahka.

100krat 200 je 20.000, to je, dvajset tavžent.

20 sov v enem kraji je tedaj v stanu po omenjeni rajtengi zarejo štirikrat sto tavžent miš pokončati.

In take prijatle kmetijstva pribija marsikter neumen mož, ki je sam kmetovavec, z neko ošabnostjo na vrata svojega skednja in hleva! — v tem, ko si kmetijske družtva glave ubijajo, kako bi se dalo strašni mišji škodi v okom priti.

Ravno tako se dela tudi z nekterimi nedolžnimi kačami. Preganjajo in pobijajo se te koristne živalice s tako ljuto razserditostjo, kakor da bi se Bog vé kakošno junaško delo doveršilo, — in tudi te živali, ktere kmetovavci s takim sovražtvom preganjajo in s tako ostudnostjo ogledujejo, jim vendar le vse njih sovražtvo z vednim — mišolovom povračujejo.

Za ubijavce sov in kač bi se moglo moliti: „Gospod, odpusti jim, saj ne vedó, kaj delajo, in vlij jim možganov v prazno glavo!“

Kako se dá dno kapnic in štirn lahko preiskavati.

Malo je znano, da se dá dno v kapnicah in štirnah ali pa globoko žoltno v vodi z navadnim zercalom ali ogledalom (špeglom) lahko pregledati in preiskati.

Kadar sonce svitlo sije, derži ogledalo tako, da bode svitloba naravnost na dno kapnice ali pa štirne sijala. In dno bo po teh solnčnih žarkih tako razsvitljeno, da se vsaka tudi najmanja stvar prav natanko razločiti dá.

Na to vižo smo štirne pregledovali, ki so bile po 50 do 60 čevljev globoke in napol z vodo napolnjene, in na dnu tako razsvitljenih štirn smo od zgorej vsako slamico ali kako drugo majhno reč natanko razločili.

Ravno tako se dá tudi dno v bajarjih in vodah ogledavati, če je le voda nekoliko čista in dosti mirna.

Če je pa kaka štirna ali kapnica pokrita ali če za kakim poslopjem tako stojí, da sončna svitloba blizo do luknje ne more, se morate pa dve ogledali (dva špegla) vzeti, in sicer eno tako, da se svitloba na luknjo napelje, drugo pa tako, da solnčni žarki navpik v šterno ali kapnico svetijo. Svitloba se dá 50 do 100 komolcov deleč do namenjenega mesta peljati, potem pa se navzdol mora oberniti.

Gospodarske skušnje.

(Češplje iz semena izrejati). Ker češplje iz koreninskih odrastkov zarejene dolgo ne terpé, so jeli gospodarji na drugačno češpljevo zarejo misliti, namreč na zarejo iz koščic. Kdor si pa hoče dobrih češpelj iz koščic zarediti, naj jemlje koščice za setev od dobrih in debelih sort, in pri takih, pri kterih se meso rado od košic loči.

Za domače potrebe kaj.

(Slamnatih podplatov) naredijo po „Deutsche Gewerbeztg.“ na Saksonskem vsako leto sila veliko, ki jih ljudje kmečki in gosposki pozimi nosijo v škornjah in čevljah. Nobena reč ni za noge tako gorka kakor slamnati podplati, ki tudi dolgo terpé; dva para ima človek za celo zimo dosti. — Ker si iz mehke slame takih podplatov napraviti ni nobena posebna umetnost, naj si jih naredí ali narediti dá, kogar rado v noge zebe.

(Pege, kako se odpravijo). Marsikaka hči Evina bi kaj dala, ako bi dobila pripomoček zoper nemile pege. Nek pošten sodar mi je to jesen pravil, da je nektere tih peg tako-le čisto odpravil: Ko nov hrastov sod izkuri, in ga z vodo znotraj polije in zvalja, bo ta voda vsa čreslasta in žgeča kot krop. S takim kropom se mora po 6—8krat v tednu lice umivati, pa ga ne obrisati, dokler se samo ne posuši — in pege so preč.

(Zdravilo za razpokane roke). Razpusti 8 lotov belega voska in primešaj dva lota mandeljnovega olja, da si mazilo napraviš. Razpokane roke si vsaki večer, preden greš spat, s tem mazilom namaži in čez noč imej rokovice na rokah. In v kratkem času ti bodo roke zdrave.

(Zmerznjene jajca za jéd dobre napraviti). Raztopi v merzli vodi nekoliko solí in deni va-njo zmernjene jajca. Slana voda potegne zmerzlino iz jajic, da so ravno tako dobre, kakor so pred bile.

Zivinozdravilske reči.

(Zoper govejo kugo), to je, tisto hudo bolezen, ki se v naše kraje dosihmal le iz ptujih (rusovskih, turških) dežel pritepa, in se ne izcimi pri nas domá, je že sto in sto pomočkov priporočanih bilo, vsak s posebno hvalo in da gotovo pomaga, — in vendar pri vsem tem ga dandanašnji še nimamo zdravila, ki bi bilo kaj več vredno kot piškov oreh. Daj ti piškov oreh svojemu za govejo kugo bolnemu živinčetu, tvoj sosed pa naj svoji dá najbolj hvaljeno mešanico, in oba štejta potem, koliko repov si ti, koliko tvoj sosed otel, — obljubim, da rajtenga vama ne bo hodila nič navskriž. Ljudí za norce imeti ali pa priporočati gotovo zdravilo zoper govejo kugo, je vse eno. Kako malo prav umnih ljudí je na svetu, razodeva pred vsem lahkovernost njih v boleznih človeških in živalskih. Če bolj je pisana kakošna reč, več zaupanja imajo do nje. V to versto spada tudi tista mešanica, ktero so zdaj spet nekteri časniki pogréli in to „pogreto rihto“ nosijo po svetu rekoč: „Leta 1792 je kuga na Pomorskem (Pommern) v vasi Fideborn vso govejo živino pokončala, — le kmet Steineke si je ohranil vso svojo vsakrat. In kaj je dajal ta kmet svoji živini? Napravil je lek iz 8 različnih rečí: vzel je namreč za dve polne žlici katrana (Theer), periše solí, pest česnja, žlico navadnega maternika ali divičnika (Mutterkraut), žlico kužnika (Pestilenzkraut), žlico hrena, žlico žganih in stolčenih brinjevih jagod, žlico aškeca ali iljke (angelike); vse to je dobro pomešal, enmalo vode prilil, da je postala gosta kaša ali latverk, kterega je vsako jutro vsaki živini po žlici dajal“. In — pravijo — to je pomagalo! Nam pa se le to čudno zdí, kako je mogoče, da od leta 1792, kar je Steinekova mešanica znana, je že na milijone živine za govejo kugo pocepalo? In vendar se ponuja ljudém spet ta „pogreta rihta“ kot gotova pomoč! Mi nimamo nič zoper to, ker tudi nobenega druzega gotovega zdravila ne vemo, — al le to je pri takih rečeh nevarno, da lahkoverni ljudjé, se zanašaje na take čudapolne zdravila — zanemarjajo to, kar je pravo in najbolj gotovo: namreč zapreti svojo živino tako ojstro, da ne pride kar z nobeno stvarjo od zunaj v dotiko.

Novice.

* Divjega petelina (Auerhahn) je neki gospod Zamotajev v Petrogradu tako privadil, da je v vsem kakor domača kuretina. Gosp. Zamotajev ima že 5 parov iz drugega zaroda. Kdor plaho in divjo naturo imenovane živali pozná, se bo čudil nad to novíco, ki pa je čista resnica.

„Frauend. Bl.“

* To je mož, da je kaj! Nek učitelj ljudskih šol blizo Potsdama na Pruskem si je s svilorejo, ki mu je le 18 tolarjev stroškov prizadjala, letos (to je v 6 tednih) 200 terdih tolarjev pridobil. „To je mož po volji naši!“ — pravijo „Frauend. Bl.“, in mi dostavljamo: „Naj bi bil izgled tudi drugim! Obljubimo, da se ne bojo kesali“.

Pratikar.

Letošnji Božič.

Letos se bode o Božiču nekaj primerilo, kar se redko primeri — namreč najkrajši dan leta bo tudi mlaj, tedaj bojo o Božiču zraven najkrajših dnevov tudi noči popolnoma brez lunine svetlobe (temne). Letošnji Božični teden se tedaj — zavoljo najkrajših dnevov in zavoljo noči brez luninega svita šteje v versto najtemnejših celega stoletja. Dvojno prerokovanje se opira na to. Eno pravi

Koljkor bliže Božič mlaja,
Toljkor huji mraz prihaja.

Drugo pa:

Sveti večer če je temnó,
Žita bo prazno k letu gumnó.

Po tem takem huda zima in slaba letina.
Al — človek prerokuje vreme, Bog ga pa nareja!

Kakošna bo letošnja zima?

Stari kmetje in gojzdnarji prerokujejo, da letošnja zima bo sila huda, kakor je bila zima vse tiste leta, kterih številka se je z 9 končala, kakor v letu 1819, 1829, 1839; 1849. Prerokujejo pa hudo zimo iz tega, da je letos veliko tistih ptičev, ki se pozimi v druge dežele preselijo, naše kraje že zgodaj zapustilo.

Zlato.

Nekdaj kakor danes so hrepeneli ljudje po zlatu. Že v starodavnih časih so čislali zlato za najžlahnejo kovíno, zato ker se lepo blešči in ker se redko najde; čeravno se namreč nahaja po vseh delih sveta, ga vendar nikjer ni veliko. Kakor druge žlahne kovine se tudi zlata rija ne loti. Zlato se dá tako vleči, da z enim samim cekinom lahko pozlatiš celega konja z jezdicom vred; en gran zlata, ki ga ni več kakor je glavica bučična, se dá v drat raztegniti 500 čevljev dolg. Lakomnost človeška po zlatu je iznajdenike amerikanskih zlatih rud spreobernila v grozovitne rabeljne, in Kalifornija je marsikterega pridnega delavca popačila v razujzdanega klateža. Pravijo, da kralj David je za svoj tempelj porabil 15.000 centov zlata; Salomon je vsako leto 1200 centov zlata iz Ofira vzel; v rimskem deržavnem zakladu je včasih po 15.000 centov zlata ležalo. Prerajtali so, da vsako leto se po celem svetu okoli 164.000 mark zlata na dan spravi, in sicer na Rusovskem 21.000, v Azii 51.000, v Afriki 45.000, v Ameriki pa 41.000 mark.

Hvala domačih mojstrov.

Ternovska nova cerkev v Ljubljani je po skerbi neutrudljivega gospoda fajmoštra Karun-a in s pripomočjo hvalevrednih Ternovčanov in Krakovčanov, ljubljanske mestne gosposke, ki je pomočnica tej cerkvi, in pa mnogih druzih ljubljanskih dobrotnikov in dobrotnic skor popolnoma dodelana in sicer tako, da, osnovana po bizantinskem redu in okinčana z dvema stolpoma, se more med najlepše cerkve dežele krajnske šteti. Naj tedaj „Novice“, kterim je v njih obertnijskem in umetniškem razdelku vseskozi mar za domači napredek, svojim bravcem povejo, kdo so bili mojstri, ki so notranjo opravo cerkve s peterimi oltarji in tremi kori izdelali, s ktero se ona vsakemu ogledavcu prikupuje. Kar je lesenega dela, tudi po snovi bizantinskega reda v nji, sta dobroznana mojstra gosp. Tomec in gosp. Zajic lepo doveršila in si tako z našim slovečim kamnorezom gosp. Toman-om vred, ki je marsikaj iz kamna za to cerkev napravil, novo živo pričo svoje umetnosti postavila v tej hiši Božji. Podobe za 4 stranske oltarje je izmalal g. Kühnel, ki se je, kakor že večkrat drugej, tudi tù kot izurjenega umetnika skazal. Podoba vélikega oltarja je ostala poprejšna stara, ki pa še dandanašnji spričuje slavo našega Mencinger-ja, ki bode na veke stal v zlatih bukvah domačih umetnikov. Al ker je podoba ta za novi oltar bila prekratka, ji je treba bilo toliko dostaviti, da se prileže novemu večjemu oltarju — in to nalogo je lepo doveršil domač mojster, kterega ime imamo danes pervikrat priložnost v „Novicah“ imenovati, namreč gosp. Wolf, kteri, rojen Dolenec in bivši ces. oficir, je po izstopu iz vojašine, na Laškem se izuril v malanji tako, da ga moremo z dobro vestjo priporočiti deželi. On in pa gosp. Borovski, čigar malarska zmožnost je že tudi v šolah, kjer je bil učenik, dobro poterjena, sta malarijo na mokro (fresko) za vélikim oltarjem lično napravila in s tem pokazala, da sta kos tudi

tej malarii, za ktero nimamo v vsakem kotu pripravnih mojstrov. Ako še omenim, da so Ternovčani dali po gosp. Samasa-tu tudi svoj véliki zvon preliti, ki s svojim glasom H tako veličanstveno doní, da malokter drug lepše, razodenem le še to željo, naj bi marljivi gosp. fajmošter še tudi orglje v take roke dali, da bi se ujemale lepo z vsem lepim, kar ima zdaj zala cerkev ternovska. Paznik.

Glasi o cesarskem ukazu,

ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva.

XI.

Cesarski ukaz 20. avgusta t. l., kakor smo brali v 34. listu „Novic“, veleva, da naj se mladež vprihodnjič po gimnazijah našega cesarstva v tistem jeziku podučuje, kteri je materin večini učencov, in hoče tako dati vsakemu svoje, kolikor je mogoče na tem svetu, kjer ni nič popolnega.

Besed tega visokega ukaza se terdno deržimo in verno pričakujemo, da se bode tudi nam Slovencom po pravici dalo, kar se je brez izjeme in brez priderżka oklicalo vsem narodom avstrijanskim, čeravno imamo protivnikov dosti, ki zaničujejo visoko častitljivi jezik slovenski.

Odkod pa protivni ugovori, odkod taka nevolja nekterih zastran tega cesarskega ukaza, ki tudi nam ima dati, kar nam gré? Nerazumejo ne naših težav in potreb, ne naše pravice in zmožnosti, ako so dobre volje, — ali pa jih nočejo razumeti, ako so hude. Vselej veljá: „Oče odpušaj jim; saj ne vejo, kaj delajo“. Ker pa taki zaslepljenci, naj so naše ali druge kerví, po drugih — nemških — časnikih svoje cesarskemu ukazu zoperne, nam krivične misli trosijo, bi pač jako koristno bilo, ako bi se dotični sostavki iz „Novic“ poslali ponemčeni v ravno tiste časnike, kteri so zoper naše potrebe in zmožnosti krivo govorili, da se pred visoko vlado in pred vsem svetom razjasni in odpravi ta mrena, s ktero hočejo slepi ali hudovoljci pravico omrežiti. Saj so vredniki dolžni, tudi odgovore sprejemati v svoje liste. *)

Tudi jaz terdim, da se ima vsak učenec najpred dobro učiti maternega jezika; tudi jaz terdim, da se naj v jezikopisani Avstrii vsak gimnazijalen učenec dobro uči vladnega nemškega jezika; tudi jaz terdim, da je prekoristno se učiti še drugih sosednih jezikov, kolikor mogoče.

Če pa nenemški narodi složno podajajo roke in trud v blagor občni domovini Avstrii, bo saj bratovsko in uzajemno, da se nemški učenci, ktere vlastna volja ali druga neobhodljiva okoljnost v naše gimnazije in kraje pripeljá, učé tudi našega domačega učnega jezika v svoj in občni blagor, kakor sl. ministerstvo nauka živo priporoča v nalašč natisnjeni in vodjem gimnazij in realk razposlani knjižici, da bi se delila med nemške učence. **) Saj večno veljá: „Roka roko umiva“, in kolikor jezikov znaš, toliko človekov veljaš“. Zato želimo:

Ne terdite krivo vladi in svetu, da nimamo dovelj slovenskih učiteljev. Gospod Terdina jih je na perste naštel. Povem vam, koj jih bo obilno! Ne bodo hodili drugod s trebuhom za kruhom, ako se jim ponuja domá v domačem premilem jeziku. — Dobro se spominjam, ko se je pred 10 leti glas razlegal, da bodo uradnije ljudstvu v domačem jeziku morale pisati, kako urno in pridno so se naši uradniki slovenščine vadili, da bi mahom pripravljeni bili, ako bi treba bilo!

Ne oponašajte, da še nimamo knjig za gimnazijske razrede. Verjemite nam, da smo toliko praktični in se ne ukvarjamo z rečmi, ki niso treba — ali ne smejo treba biti. Nikdo ne zgotovlja robe, ktera se ne rabi in ne kupuje. Ne vi, ne noben drug umen človek ne piše šolskih knjig v jeziku, ki za šole ni pripuščen. Kdo bi jih rabil? kdo kupoval? Verh tega pa mi povejte še: kako stare pa so sedanje učne knjige po gimnazijah ali realkah? Menda maloktera čez 10 let; večidel so mlajši šopki nabrani iz več vertov, tudi tujih — in pogostoma tudi po tujih vertnarjih. Marsiktero teh knjig so našinci spisali, česa je priča njih slovansko ime na pervi strani. Ako so jo vedili v nemškem prav zadeti, Bogme! da jo bojo vedili tudi v našem jeziku, berž ko bo treba. Dokazov imamo in podlage zadosti.

Ne zabavljajte, da nimamo veliko slovstva. Slovstvo je nježen cvet. Cvetlica ne cvete, kjer jo nemila noga teptá; kjer se ne sme okopavati in zalivati; ne raste, kjer se ji vertnarji, ljubci in častivci odvračajo ali oddomačujejo. To je stara — pa ne naša krivica! Zato ne naganjajte, ne silite, ne bodite krivi, da še bi dalje terpela. Ne overajte visokega ukaza v početi popravi, da se skeleča rana zaceli po pravem vračniku. Če podlago razcvetja podjedate, ga nikoli ne bode, in stara zabavljica: „nimajo slovstva“, bi bila vaša stareja krivica! — Tudi smem tolažno in ponosno reči, kar so se nam verige prejšnih žalostnejših časov po visoki vladi zrahljale, se je pri nas v naših razmerah v desetih letih več storilo, ko drugod v petdesetih. In ako se nam sedaj podari pol toliko podpore, ko je bilo nekdaj over, bo gotovo uspeh vesel. Čez silo pa nikdo ne more.

Ne krivite ljudstva po slepih sklepih. Razločujte pošteno med kratkovidnim, prostim in nečimernim in pa med podučenim in rodoljubnim človekom slednjega naroda. Spominjajte se basni Menenia Agripove! Neprevidni priprosti ljudje so terjali in sklenili, kar bi jih bilo pogubilo. Čversta noga zajde, pridna roka seže krivo, ako jima ne sveti bistro oko. Pregladen seže po srovi ali nezreli hrani, da si le berž silni glad potolaži — ne porajtaje, kak hudo utegne to njegovo zdravje in življenje podkapati. — Še več, kdo se utonja (vtaplja), in že zavest zgublja, se ne dá priplavšemu rešniku prijeti, da bi ga otel iz nevarnosti, temoč ves omoten loví okoli sebe, kar more najhitreje zgrabiti, da še milega rešnika sebo pogrezne. In na take krive slabe podlage hočete operati svoje dokaze?! Komur je mar za občni blagor, ne praša nevednega priprostega za svet, ker vé, da govori ali kričí, kako ga ravno sila tere, ali pervi dobiček mika in slepí, ne pa previdno, kakor bi se dala lepo terdno postaviti hiša občne stanovitne sreče.

Tak — vaš — in tudi moj nasvet je v tej reči vladi nepotreben.

Bog pa daj, da bi rodoljubni možje, ki so njenega zaupanja vredni, ji berž pripomogli vresničiti, kar njeni blagi ukaz razglaša! Njim gré skerb, overe — prave in krive odpravljati in skoremu pričetku pot uglajati.

To so moje misli o tej zadevi, in moj odgovor tistim, ki se po nemških časnikih ustavljajo cesarskemu ukazu zastran učnega slovenskega jezika po naših gimnazijah, terdé, da ga ni treba, ali da ni moči za to! Živkov.

*) Po tiskarnih postavah se ne more noben časnik siliti, da bi vzel v svoj list razjasnjenje kake krive misli; le razjasnjenje pomot o djanskih zadevah (Thatsachen) mora vzeti. Da bi pa iz proste volje kaj vzeli, ni misliti. Slavni vladi pa, se nadjamo, so znane pravične, v „Novicah“ razodete želje. Vred.

**) „Betrachtungen über das Studium der Sprachen der nichtdeutschen Völkerstämme in der österreichischen Monarchie für jüngere Studierende, und Ansprache an dieselben zur Erlernung dieser Sprache“. Wien 1850.

Slovenščina na Slovenskem.

(Dalje.)

Nekteri ljudi pa nečeju toga viditi, nečeju toga slišati i spoznati, da je slovenščina imenitna, koristna i potrebna — i to je tisti glavni uzrok, tisti glavni koren, iz kteroga poganjaju zaderžki i overe našega napredovanja.

*

Da se ti zaderžki odpravijo, je treba v djanji pokazati, da je slovenščina imenitna, koristna i potrebna; dokažimo to tako, da budu ljudi pošlatali, ker nečeju toga viditi, slišati i spoznati.

Kako?

Povzdignimo, kakor drugi narodi svoj jezik, tudi mi slovenščinu za družbeni jezik med nami.

S tem izrujemo tisti glavni koren, iz kteroga rastu zapreke i overe našemu napredku i izobraževanju našega jezika i naroda.

Slovenščinu med seboj upeljati za družbeni jezik, toga nismo do sada pošteno skusili: mi smo v tom pravi slabeži, gotovo najslabejši med vsemi plemeni slavenskimi. Vsako slavensko pleme časti bolje svoj jezik, kakor mi; vsako se rajše pogovarja javno v svojem jeziku, kakor mi, i odtuda izvira ona škodljiva misel, da slovenščina nije imenitna, nije koristna, nije potrebna. Ako je mi sami ne častimo, kako moremo po pravici očakovati, da bi ju častili drugi narodi? Moram povedati besedu nam Slovencom grenku; povem ju odkritoserčno, pa ne da bi nekoga žalil, nego ju povem s žalostnim sercom i samo zato, da se skeleča rana odkrije, pregleda, oveže i onda zaceli. — Nemci govoré med seboj po nemečko, Italijani po italijansko, Francuzi po francusko, vsaki narod v svojem prirodnom jeziku: mi izobraženi Slovenci pa večjidel v jeziku tudjem. Nemci, Italijani, Francuzi i vsaki drugi narodi se pogovarjaju med seboj v svojem jeziku i malo gledaju na pričujoče Slovence, ali razumimo njihov jezik ali ga ne razumimo. Ako se pa znajde še tako velika i častna družba samih Slovencov — ako pa stopi med nje kak ptujec, da le šiltastu kapicu na glavi nosi — cela slovenska družba omolkne, ne upaju se siromaki več pogovarjati v svojem častnom jeziku! Ptujec se med nami s svojim jezikom košati, zanikerni Slovenec pa nima toliko možke serčnosti, da bi se pogovarjal s Slovenci v svojej domačej deželi po slovensko. Neredko se prigodi, da je sbrano celo gnjezdo samih korenitih Slovencov — pogovarjaju i vesele se pak v tudjem jeziku! — Govorimo med seboj rezno i krepko po slovensko, kakor govoré Nemci po nemečko, Italijani po italijansko, Francuzi po francuzko, i brez skerbi se moremo zanesti, da nas bude vsaki pameten človek v večej časti imel; namesto posmehovanja se bude od nas govorilo: Glej, to su slovenski gospodi, slovenske gospe i gospodične.

Slovenščinu povzdignuti na čast družbenoga jezika, to moramo mi Slovenci sami, osobito mi izobraženi, sicer zastonj čakamo, da se bude bolje godilo našemu jeziku. Zastonj bi čakali, da se budu trudili i napenjali drugi narodi za čast i povzdvigu našega jezika. Mi sami se moramo dela krepko poprijeti: **Печені голуві нікомур самі в уста на лѣтају** (Pečeni golubi nikomur sami v usta ne letajo).

Zastonj bi čakali kakega ukaza, da Slovenci v slovenskoj družbi se moramo pogovarjati med seboj po slovensko, — to je osobna, privatna stvar, v kteru se javna oblast ne meša; to nam mora zaukazati naše rodoljubje, naša čast narodova. Toga prevažnoga dela se moramo pri toj priči lotiti: **Что се не почне, се нікада не конча** (Što se ne počne, se nikada ne konča). — Samimi dobrimi željami se hiša ne sozida: samimi željami se slovenščina ne upelje za družbeni jezik. Jeden lot marljivoga dela je več vreden, nego dva centa praznih želj.

Što nam je storiti, da povzdignemo na Slovenskem slovenščinu na čast družbenoga jezika?

Sledeča:

1. Govorimo med seboj vsigda po slovensko. Govorimo pa tako, kakor smo vajeni govoriti od mladih nog; ne silimo se govoriti, kdo vé kako čisto, učeno i književno. To bi nam kvarilo govor i neprenehoma bi se spotikali i govoreč zapletali boječi se, da morebiti nečto prav ne rečemo. V pismu se mora pisati pravilno i se imamo varovati tujih slov: v govoru nije tako važno; govorimo samo rezno i serčno; jedno perišče ali dve tujih slov več ali manje, to celo nič ne zaverne; nikto ti ne bude očital tvojih malih pogrešek; sada se tebi zareče jedna beseda, lehko da bude drugomu se jih zareklo deset; vse to ne škoduje toliko, kakor černo za nohtom. Ako bi govoril desetkrat slabeje, kakor se ti zdi, da govoriš, toliko nikada ne spraviš tujih slov med slovenščinu, kolikor jih ima v sebi književna nemščina, kamo li priprosto narečje nemečko. Kdor se govoreč pogreškov i tujih slov boji, se ne bude naučil nikada gladko i dobro govoriti. V pogovarjanji se nam bude slovenščina ugladila, samo radi se po slovensko pogovarjajmo. Brez skerbi povlečeš slovenščinu po krajnsko, ali po štajersko ali po koruško ali po goričko; to nam je vse jednako, drago i ljubo, — saj je vse to naše i slovensko; ne boj se, da bi te ne razumeli; Slovenec razume narečje horvatsko, serbsko, česko i rusko — začto bi v jeden mah se imel deržati, kakor da bi svoje slovenščine ne razumel, ako se malo drugače povleče kakor doma za pečjo?

Ako bi se primerilo, da bi ti domač človek odgovarjal na tvoje slovenske besede v tujem jeziku, ostani ti stalen; derži se ti krepko slovenščine; on se mora slovenščini udati, ne ti v tujščinu preskočiti.

To bi bila kakor mala, pa v vsem prijateljska vojskica med nami, vojskica za slovenščinu vsa nedolžna i nekervava.

2. Ako si v družbi ti sam edini Slovenec, vsa družba pa tujega naroda i jezika, onda nikoli ne upletaj slovenščine. Čemu? V takoj družbi pogovarjaj se s Nemcom po nemečko, s Italijanom po italijansko i ako hočeš i znaš v kakoršnem koli jeziku. To terja spodobnost, to terja omikanost. Dajmo vsakemu, čto je njegovo! Pravi Slovenec, poganjaje se za svoju pravicu, ni nikdar neslan separatist.

3. Ako su v družbi pomešani Slovenci i Nemci: ima biti govor tudi pomešan iz dveh jezikov iz slovenskoga i nemečkoga, to je: v takoj družbi govori s Slovenci po slovensko, s Nemci po nemečko. To terja pravica; s pravicoj se pravičnim ne zameriš. Nemec govori rad svojim jezikom; se ne ima čuditi, ako tudi Slovenec govori rad svojim. **Что је тебі љубо, је і мені драго; тебі твој језік, па мені мој** (Što je tebi ljubo, je i meni drago: tebi tvoj jezik, pa meni moj). Nam Slovencom ne škodi, ako v družbi govoré Nemci po nemečko: tudi Nemcom se ni potreba bati, da naša lepa i gladka slovenščina bi komu reber polomila.

4. Pozdravljaj vsakoga človeka po slovensko rekoč: Dobro jutro! Dober dan! Dober večer! Bog daj sreču! Bog daj zdravje! — Kadar se poslovuješ, reci: Srečno! Z Bogom! Lahko noč! Ako nas kdo tako pozdravlja, mu odzdravljamo rekoč: Bog daj! Nemcom se to nič čudno, nič neznano ne zdi, ako jih kdo v tujem jeziku pozdravi; njim to ješče dopada, tudi sami med seboj se radi pozdravljaju tujim jezikom govoreči: Bon žur (jour)! Servus! Adio! — Lepše se prileže Slovencu, ako pozdravlja i ozdravlja lepo po slovensko, nego da bi gerdo mermral, kakor se ne redko sliši: No, košamster diener! No, pa fitkot! [1])

Ne pozdravljaj po tujem kopitu, na primer: Sluga! Sluga ponižni! Kušnem roko! — Slovenec tudi pametno misli: Kdor ni lačen, ne jej, i zato ne reče: Dober apetit! Dober tek! — To je neslovensko.

5. Tudi v javnih družbah i svečanostih skažimo se kakor koreniti Slovenci.

Ako stupiš doma v kaku štacunu, govori po slovensko, akoravno imenuješ različno blago po tujem imenu, vsaj ga tako imenuje cela Evropa; ako je tergovcu tvoj slovenski denar dober, kteroga mu daš, naj je njemu tudi naša

[1]) Gehorsamster Diener! Behüth Gott!

slovenščina važna. Ti plačaš, on mora gledati, da ti prijazno postreže i ti priljudno ustreže tudi s slovenščinoj.

V kavarnah i gostivnicah, kamor zahajate, poskerbite, da se najdu nekteri slovanski časniki. To je znamenje, da v takom mestu rodoljubi živé.

V kazinah, čitavnicah, glediših, v besedah skerbite, da se tudi nečto slovenskoga za čitanje naruči, nečto slovenskoga deklamira, kaka slovenska pesem zapoje. V svojej domačej deželi ne derži se, kakor da bi bil le gost; ne zanemarjaj milih maternih glasov!

Pri svečanostih naj se tudi slovenščina ne posadi v kot. Ako je svečanost cerkevna, naj ne manjkajo propoved (pridiga) slovenska, pesmi slovenske i molitve slovenske; ako je svetovna, budite napisi, prozraki [1]), poputnice [2]) slovenske; pri gostii pogovor budi slovenski, isto tako zdravice i pesmi, ktere se zapoju. Brez petja ni slovenske svečanosti. Zdravice znaju najlepše Horvati i Serblji. Najlepše poklikovanje za Slavene, kterogakoli plemena, je klic: Slava!

6. Napise napravljajmo slovenske, na primer, v cerkvi na oltarji, ali na cerkvenih zastavah (banderah), na pokopališčih i križih, na postajah (štacijonah) sv. križevnoga puta . . . To bi se imelo samo po sebi uže razumeti, pri nas se mora pa to opomenuti. Nedavno sem vidil v jednoj slovenskoj krasno ponovljenoj cerkvi v Koruškoj i jeden cirilski nadpis, namreč: verh oltarja pozlačen križ i pod križem obče znana slova: **в то знамја побѣдиш** (V to znamja pobědiš).

Opominjajmo naše gospode župane i ostale gospode, ktere to zadeva, da se zraven cest i putov tiste table, na kterih stojé imena vesi, krajev, tergov i mest, napišu v dveh jezikih, to je, po nemečko i po slovensko. Kako je to potrebno, sem se jaz prepričal uže kakor dijak.

Povabili su me na berbu v vinograd Rittersberg v prijetnu dolnju Štajersku, kde popred ješče nisem hodil i su mi povedali po nemečko, da ta kraj lehko najdem, samo da grem skoz „Klagenfurt, Bleiburg, Gonowitz v Windischfeistritz i tam da poprašam po vinogradu. Kako se ti kraji po slovensko imenuju, to sem uže sam vedil i da „Gonowitz“ su Konjice, sem gredé zbaral. V Slovenskoj Bistrici poprašam za vinograd i mi poveju, pa sopet po nemečko, da naj idem za mestnoj cerkevjoj po tamošnjem putu ravno napred črez polje, zatim skoz gojzd k mlinu „Teufelsmühl“ i tam da poprašam, kde je vinograd Rittersberg. Tako sem storil. Hodim i hodim, put mi začne dosadjivati, noč se približuje, pred seboj imam gojzd, za gojzdom stermne visoke gore, puta ne znam, mene je začelo skerbeti, da po temi v gojzdu ne zaidem, da bi moral ostati pod milim nebom. K sreči me srečata jedna možtva i ženstva. Saj znam slovensko, si mislim jaz, i zapitam človeka:

Prosim, povej mi, ali pelje ta put v Rittersberg? Ona dva se pogledata i on odgovorí: Toga ne vem, da bi se tù pri nas kak vinograd tako imenoval.

Jaz. Najpopred moram priti k mlinu „Teufelsmühl“. Ali pridem po tom putu v Teufelsmühl?

Ona dva se spet pogledata začudjeno i on reče: To ime mi je celo neznano, kako se imenuje po slovensko?

Jaz. Toga ne vem — po slovensko bi semlinu morebiti reklo: Hudičev mlin.

Oba me pogledata začudjeno i on reče: Toga imena ješče nisem slišal svoje žive dní.

Jaz. Ne vem, kako bi se ta mlin mogel ješče imenovati; morebiti: Satanov mlin? .... ali morebiti: Vragov mlin? .... Vsi trije smo premišljevali. Sada v jeden mah se začne človek smejati rekoč: Tomu mlinu se pravi: Zlodjev mlin! Neimate več daleč do njega, ne morete zajiti, samo puta se deržite.

Nisem šel daleč, pridem k mlinu, pred mlinom sedi mlinar i ga vprašam: Ali je tukaj .... mlin? Meni se je činilo nespodobno prašati ga, ali je tù „Zlodjev mlin“. On pa ves prijazen vstane i mi odgovori: Da, tù je „Zlodjev mlin“ i jaz sem Zlodjev mlinar, i mi pokaže vinograd, kamor sem bil namenjen i kamor sem imel samo nektere stupinje.

Ali bi bilo potreba takoga škarcanja i mešetovanja, ako bi na cestnih i putnih tablah bila napisana imena vesi, krajev, tergov i mest po nemečko i zraven tudi po slovensko?

Ali su te table napisane nekde na Slovenskem v obeh jezikih? *) (Konec sl.)

[1]) Transparent. [2]) Marsch.

*) Na Krajnskem povsod, ker tako velí poseben ministersk ukaz poslednjih let. Vred.

Ozir po svetu.

Černogorski zakonik.

Omenile so „Novice“ že ob svojem času, da je knez černogorski Danilo svojemu narodu dal nove postave, ki jih v 95 razdelkih zapopada černogorski zakonik. Radoveden sem prebiral Danilove postave, in ker sem si večkrat mislil, da bi tudi bravci „Novic“ radi morebiti kaj slišali o njih, sem si izpisal nektere, ter jih podam bravcom Novičnim. Zakoniki so zercala, v kterih se ogleduje življenje narodov. Nate čertice iz zakonika černogorskega, jugoslavenskega naroda, v kterem je marsikaka prav praktična, narodu primerjena postava.

Kneza nihče ne sme razžaliti; nihče ne sme kaj slabega zoper njega govoriti ali zoper njega šuntati; kdor razžali osebo ali čast vladarja, naj se kaznuje kot morivec.

Vse sodbe na smert se morajo njemu v poterjenje predložiti; njemu gré oblast pomilostenja.

Kdor ovádi (zatoži) sodnika, da se je dal podkupiti, prejme 50 tolarjev plačila, ktere plača podkupljeni sodnik. Tak sodnik se tudi odstavi in plačati mora še 120 tolarjev pokore.

Kdor razžali čast sodnikovo ali kakega starašina ali ga opravlja, plača 10 tolarjev; sodnik pa, predstavnik (predstojnik) ali starašina sela, kteri Černogorca ali Berdanca na njegovem p štenji razžali, plača 20 tolarjev globe.

Vsak izdajavec naše domovine in naših bratov, kteri se v kako reč, ktera bi naši deželi škodovati utegnila, z našimi sovražniki zmeni, ali skuša naš narod pobuniti (spuntati) ali ga res pobuni, se ima ustreliti, če dve verjetne priči to spričate. Tacega izdajavca domovine in hudodelca sme vsak Černogorec in Berdanec brez razločka umoriti, ko zvé, da je izdajavec in da ga naša deželna gosposka zasleduje. Kdor tacega izdajavca skriva, ali pa kdor zvé, da je tak človek izdajavec, pa ga ne ovadi ali ne umorí, se ima tako kakor izdajavec zasledovati in umoriti.

Ob času vojske mora vsaki možki svoje orožje uzeti in nad sovražnika svoje domovine in morivca naše svobode iti.

Kdor se brani zoper občnega sovražnika v boj iti, se tedaj strahljivca in za domovino nemarljivega pokaže, naj se mu vzame orožje in vse svoje žive dní ne sme več orožja nositi in za vselej naj se mu odvzame poštenje; „verh tega naj se mu opaše ženska opregača (prednik ali predpas) v znamenje, da ni možkega serca v njem (da je figa mož)“.

Kadar deželi kakoršna kolj nevarnost pretí ali žuga, ima vsak predstavnik svoje može v orožje poklicati; kdor ne pride, naj ga ustrelé.

Kdor kakemu vinemu (krivemu), kterega hoče gosposka v oblast dobiti, bodi si kakor kolj pomaga, da pobegne, zapade tisti kazni, v ktero je bil obsojen begún, in bodi si tudi v smert.

Čez mejo deželo sosedno napadati je ob času mirú prepovedano, in kdor v ptuji deželi kaj hudega storí, se ima za to ravno tako kaznovati, kakor če bi bil to nad Černogorcom storil.

Kdor nerazžaljen in brez pravične brambe samega sebe, kakega Černogorca ali Berdanca po sili ali hudovoljno umorí, se ne more z nobenimi denarji odkupiti, ampak ustreljen bodi; ako pa morivec iz dežele pobegne, se kaznuje s tem, da se mu njegov delež hiše in druzega premoženja odvzame in deželni denarnici izročí, kar se za to skupi. Morivec se ne sme nikoli več domú verniti; kdor ga pod streho vzame, naj se umorí. Tacega hudodelca, in pa tudi njegovega zagovarjavca sme vsak Černogorec in Berdanec kakor tudi brat umorjenega umoriti.

Kadar kdo kakega drugega s puško ali z nožem rani, se imajo rane pravično ceniti; kazen za-nje je zapor (ječa) ali pa globa, ktera pride v deželno denarnico.

Kdor siloma ali hudovoljno nedolžnega z orožjem ali s palico samo zato rani, da bi veljal za junaka ondi, kjer junaškega djanja ni treba, mora za ranjenje dvojno globo plačati.

Kdor sebi ali pa kakemu drugemu nalašč roko ali nogo pokveči, plača 100 tolarjev; če pa je storil to brez namena, pa 50 tolarjev; — kdor koga po glavi udari in rani ali komu oko iztakne, plača 60 tolarjev. Zdravljenje plača tisti, kteri škodo naredí.

Kdor nedolžnega z nogo bacne ali s cevko svoje pipe (fajfe) udari in rani, plača za vsak mahljej 50 cekinov. Ako udarjeni takega, ki ga udari, koj takrat v svoji pervi jezi umorí, je pravde konec in zavoljo takega umora nima nobena sodba več biti. Ravno taka je, kadar kak tat pri tatvini ob svoje življenje pride. Ako pa udarjeni tistega, ki ga je udaril, še le čez eno uro umorí ali drugi dan potem (tedaj s pomislikom), se ima kaznovati kakor tisti, kteri koga iz namena umorí.

Kar se tiče kervne osvete (kervavega maševanja) velí §. 39: Šega, ne le nad dolžnim in morivcom, temuč tudi nad njegovim nedolžnim bratom se maševati, je od danes za naprej ojstro prepovedana, in kdor kakega nekrivega umorí, se ima v smert obsoditi. Samo morivci se smejo ustreliti, ktere sodnija zasleduje, ne pa brat, žlahtnik ali kdo drug, kteri moritve ni deležen; kajti samo ta naj dá življenje, kteri je hudo delo storil.

Dvoboj je pripušen, toda ne priča svedokov (prič) ne priča zbranih možakov; priče dvoboja plačajo po 100 tolarjev globe.

Požigavec plača svoje hudodelstvo z življenjem; pogorelec ga sme umoriti.

Kdor hoče kakoršno kolj nepremakljivo posestvo prodati, ga mora najpervo svojim žlahtnikom, in sicer pred pričami na prodaj ponuditi; ako mu ti niso kupci ali ne morejo biti, ga mora ponuditi svojemu sosedu. Ako mu tudi soded ni kupec, sme to svoje premoženje kteremu kolj seljanu ali takemu ponuditi, kteri je tistega rodú; toda pred mora s pričami in pismi dokazati, da žlahtniki ga niso hotli kupiti.

Sinovi morejo samo z dovoljenjem svojih staršev iz družinstva stopiti.

Kar si je oče sam pridobil, more po svoji prosti volji med sinove razdeliti. Slednji je gospodar svojega premoženja in ga more po svoji volji razdeliti ali prodati. Hči ne dobí dote, kadar se omoží, temuč samo, kar ji starši iz svoje volje dajo.

§. 59. razklada potrebnost davkov s tem, da je „praha i olova“ (smodnika in svinca) pred vsem treba, in kaže dalje na ceste in druge rečí, kterih je deželi treba.

Kdor se brani davke plačevati, se ima kaznovati kakor izdajavec in sovražnik domovine; kdor skriva rečí, ki so davku podveržene, naj mu jih odvzamejo starašini, in kar se za-nje skupi, razdelé med se možje, ki so to reč razsodili.

Kdor pride prihodnjič k sodbi, se zoper kaj pritožiti, pa ima kamen ob vrat navezan, dobí šeške, naj je kriv ali ne.

Vsakdo, kteri je vtretjič tatvine kriv spoznan, naj se obsodi v smert. Kdor ustrelí tatú, kadar krade, dobí 20 tolarjev plačila; al slednji naj se varuje, da ne ustrelí nedolžnega, če ne, ravná sodnija ž njim kakor z morivcom“.

Kogar zasačijo pri cerkveni tatvini, mora življenje za to dati, ravno tako tudi, kdor krade deželno strelivo ali se tega kakor kolj po krivici polasti.

Ako pride tat, kadar krade, ob življenje ali dobí kako rano, ni treba nikakoršne pravde več o tem; kajti pravica govorí: cela dežela naj zasleduje in kaznuje tatú kakor morivca.

Kdor dela na sejmišu ali tergu nepokoj, plača 20 tolarjev globe ali pa dobí šeške. 25 tolarjev pa plača, kdor se v cerkvi krega ali nespodobno obnaša.

Doslej je bila šega, da so si, kadar je kdo v hiši umerl, možje in žene lasé postrigli, se po obrazu spraskali in več časa spraskani okoli hodili; to je od današnjega dné prepovedano. Kdor se zoper to prepoved pregreší, plača pervikrat 2 cekina globe.

Šega, še druge dneve kakor dan svetnika varha praznovati in darove deliti, ima nehati, ker zavoljo takih stroškov hiša terpí in ljudje obožajo. Kdor se zoper to prepoved pregreší, plača dva cekina ali pa pride v zapor. Dosti je, da se praznuje po naši serbski šegi samo hišni patron, v spomin kersta naših dedov.

Begún, kteri pride v „našo svobodno deželo“, uživa popolnoma varstvo. Tudi slednji drug, bodi si ktere kolj vere ali národnosti, če prav naše ne, more tukaj mirno živeti ter svobode in pravic vsacega Černogorca deležen biti; sodil se bo pa tudi vselej po zakoniku naše dežele.

Kratkočasno berílo.

Gradišče.

Národska pravlica.

Pred nekoliko leti mi je zapisal v „Celjsko Slovenijo“, ktera pa je sedaj po odhodu rodoljubnih dijakov, žala mi majka! — zamerla, dijak F. Ogradi, sledečo pravlico:

Pol ure od Gornjega grada stojí prijazen hribček, ki je po eni plati zidu podoben iz stermih gladkih pečin, na verhu in po celi drugi strani pa je z lepimi košatimi smrekami obraščen. V eni uri komaj ta hribček obhodiš, kterega na eni strani tiho šumeči potok „Dreta“, na drugi pa zeleni travniki in majhno polje obdajajo. Na tem griču so tri globoke votline, kterim pravijo „Vertače“, eno globoko jamo „Žijavka“ zovejo, zato menda, kajti kakor strašen zmaj proti nebu zeva. Marsikaj pripovedujejo od tega griča, ki se „Gradišče“ imenuje.

Stala je nekdaj blizo tukaj grajščina, ki je mejila Štajarsko in Kranjsko, od ktere pa sedaj ni sluha ne duha, in ta grajščina je berž ko ne ravno na tem mestu stala, kjer sedaj „Gradišče“ stojí. Odtergalo se je bojèda nekaj planine, kteri „Petelinek“ pravijo, in se na grajščino prekucnilo ter jo na veke pokrilo. Pozná se na planini ravno taka jama, da bi se ta hribček v njo prilegel. Ravno pod planino teče gori imenovani potok, ki je menda planino tako dolgo spodjedal, da se je od nje odtergala, ker je apnéno kamenje celó kerhko. Da je pa tù grajščina stala, priča ime griča. Tudi najbližnejši kmet se „Zagradišnik“ imenuje, ker ima za gradiščem hišo in polje. — Ljudje pripovedujejo to-le pravlico: Po votlini „Zijavka“ se pride v serce griča. Nekdaj je neki pastir v njo zlezel in v krasne izbe velikega poslopja zabredel. Tù najde mlade gospodične in pod zlato mizo, na kteri so kupi denarjev ležali, hudega černega psa, ki ga popasti hoče. Ali gospodične se pastirja usmilijo, ter ga rešijo in mu povejo, da bodo tako dolgo mogle terpeti, dokler jih neki kosec ne reši, potlej ga na verh peljajo in on srečno domú dojde. — Nekega jutra, ko je ravno ta pastir na bližnjem travniku kosil, pride ena tistih gospodičin, prinese polno ruto denarjev, ter reče: „Rosi, rosi!“ Kosec plah ostermí in hoče zbežati. Gospodična pa milo

zavikne: „Nesrečnež! kako lahko bi me bil rešil, ako bi bil z roko po rosi poteguil. Tako bodem mogla do sodnjega dné odreščenja čakati“. — Po teh besedah gospodična zgine, kosec se je pa po glavi butal, da je ni razumel.

Janko Vijanski.

Sivi lasi.

Kaj prášate
Prijatli me:
Zakaj lasé
Imam sive žé?

Prašajte raj'
Vijólico,
Al' drugo vsaj
Cvetličico! —
Prašájte hrást,
Ki nósi se,
Kot če oblást
Bi imel čez vse!

Vijolico
Prezgodnico
In druge vse
Cvetličice
Čas umorí, —
Hrast še stojí!

Pa naglo čas
Doíde nas;
Se uklonemo
In rečemo:

Vijólica
Je zmerznila,
Cvetličice
So zvenile,
Hrast červ spodjé,
Ko sam ne vé,
In s časom hrast
Tud mora pasť!

Ne prašajte
Prijatli me:
Zakaj lasé
Imám sive žé!

Malavašič.

Dopis.

Iz Ljubljane. V pondeljek je imela tukajšna hranilnica (šparkasa) velik zbor. Gospod predsednik Šlaker je naznanil zboru novico, da tistih 300.000 gold., ki so jih pred laško vojsko plahúni iz hranilnice vzeli, so pritirali po vojski spet nazaj in čez to še drugih 300.000 gold., tako, da hranilnica skor ne vé, kam z dnarji. Ker si je letos spet okoli 22.000 gold. prigospodarila, je danes zbor sklenil, naj 1000 gold. milodarno razdelí, in tako bo ubožnišnica ali hiša starih bab in dedcov prejela za mnoge potrebe 300 gold.; mestni ubožničarji (Viertelmeister) pa bojo za siromake in ubožni učenci ostalih 700 gold. dobili. Na prošnjo predsednika kmetijske družbe gosp. Terpinc-a je dovolil zbor tudi v podporo učencom kmetijskih šol za prihod. leto 100 gold. Kmetijska družba bo v blagi namen določeni dar gotovo hvaležno sprejela, in hranilnica si more svesta biti, da, če bi vprihodnje tudi še kaj več tem šolam podariti blagovolila, bo vse prišlo deželi v dobro. Zbor je danes tudi še to prav pametno sklenil, da se ima na hišo, kjer je zdaj hranilnica, še dvoje nadstropij nadzidati in ta cela hiša potem ljudem za stanovališa v najem dati; hranilnica pa si bo kje drugod novo poslopje zidala. Tako bo sebi ustregla s pripravnišimi sobami, Ljubljančanom pa tudi, kterim zlo stanovanj pomanjkuje. — Snega je v pondeljek ponoči tako na debelo padlo, da včeraj po mestnih ulicah niso mogli vozovi naprej; cele hribe ga leži po kupih na sredi. Že veliko veliko let ne pomnimo takega; iz kmetov ni ljudí v mesto, pa tudi nobena pošta ni včeraj prišla. Pa še v eno mer sneží.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Po razglasu c. kr. ministerstva od 12. t. m. se bojo ob novem letu plačljivi kuponi (činži) prostovoljnega posojila od leta 1854 spet v gotovem srebernem denarji izplačevali, kakor je bilo izperva določeno, potem pa po ces. ukazu od 11. junija t. l. začasno preklicano.

— Po ministerskem ukazu od 5. okt. t. l., veljavnem za vse dežele našega cesarstva razun Krajine vojaške, ima vsak vojak (soldat), od feldvebeljna doli, ko je medpotoma kje ukvartiran, za južino opoldne, ktera mu se mora po §. 31 dotične postave dati, do prihodnjih vseh Svetih za vsaki dan gospodarju plačati na Krajnskem 13 novih krajc. in pol, na Koroškem in Štajarskem 14 kr., na Teržaškem in Goriškem 16 kr. in pol, na Horvaškem in Slavonskem 11 kr., v Dalmacii, v serbski Vojvodini in temeškem Banatu 9 kr., v Bukovini 6 kr. in pol, na Českem in Marskem 13 kr. in pol, na Šlezkem 13, v Galicii po različnosti kraja 8 in pol ali pa 9 kr., na Ogerskem po različnosti kraja 8, 9 ali 10 kr., na Beneškem 17 kr. in pol, v Tirolih 16 kr., na Salcburškem 13 kr., v doljni Avstrii 16 kr., v zgornji Avstrii 11 kr. in pol. Določena je pa tarifa po ceni govejega mesa od 1. avgusta 1858 do 1. avgusta 1859.

— C. k. ministerstvo je določilo, da nabiranje cunj od hiše do hiše proti temu, da se za cunje šivanke, cvirn in kakoršna druga taka roba zamenjuje, je tudi vprihodnje pripušeno, toda s to robo, s ktero cunjarji cunje zamenjujejo, se ne sme drugač po hišah kramariti, kar bi pa se zgodilo, ako bi cunjar ne zamenjal imenovane robe za cunje, ampak bi jo za dnar prodajal.

— Vsled nekterih vprašanj je c. k. ministerstvo določilo, da v takih zadevah, kjer se davki odpišejo, se imajo odpisati tudi priklade; le pri novo zidanih hišah, ktere po postavi za nekoliko let niso davku podveržene, se imajo pa priklade vendar plačevati.

— Komisija, ktera ima nalogo, prenaredbo zemljišnih, hišnih in vseh drugih naravnih davkov nasvetovati, je imela svoj pervi zbor 15. dan t. m. Predsednik te komisije grof Hartig je pozdravil zbor z ogovorom, iz kterega posnamemo važniše besede njegove. Najpred je omenil, „da v tej komisii ne sedijo samo namestniki ministerski in deržavnega svetovavstva, temuč tudi drugi popolnoma samostojni možje, ki sami davke plačujejo in niso v cesarskih službah. Če niso v to komisijo poklicani zaupni možje iz vseh 22 dežel našega cesarstva — je rekel — naj nihče ne misli, da se bo zatega voljo ta reč le enostransko pretresla; razmere posamnih dežel niso tako razločne, da bi tudi ti možje, ki so v komisijo izvoljeni, ne vedili za-nje. Kar še pri nobeni drugi komisíi ni bilo, bo pri tej, namreč, da to, kar bo ta komisija nasvetovala, se bo naravnost cesarju izročilo, da bo potem sklenil, kar bo njegova modrost za dobro spoznala. Davke plačevati je vselej nadloga, kteri uiti ne more nobena deržava. Vsaka deržava pa si mora prizadevati, da kar more zmanjša to nadlogo. Zmanjšati se morejo pa davki le potem, da se zmanjšajo tudi deržavni stroški. Da bi se ti stroški zmanjšali, je že tudi skerb cesarjeva, ker je poklical posebno komisijo, ki ima to reč prevdariti in zmanjšanje deržavnih stroškov nasvetovati. Vi, gospodje, se nimate vtikati v drobne številke, kolikšen naj bo ta ali uni davek; to določi cesar sam vsako leto po potrebah deržavnega gospodarstva. Pervo, o čem ste prošeni svoje misli tù razodeti, je: ali je treba po vsem kataster prenarediti? drugo, če rečete, da je treba, povejte dalje: ali bi ne bilo prav, da namesto sedanjega katastra, ki je narejen po tem, koliko kako zemljiše na leto dohodka donaša, bi se napravil kataster po tem, koliko je zemljiše sploh vredno? in tretjič: ali naj kataster kakor dozdaj bode za vse leta stanoviten, ali naj se včasih preceni? Na te 3 vprašanja, ki so najvažniše za zemljišni davek, nam razodenite najpoprej svoje misli in svetujte, kar je po Vaši najbolji vednosti in vesti. Vse to, kar se bo tukaj sklepalo, pa se mora zamolčati, da ne pride po časnikih popred med ljudstvo kakor pa v vednost ministerstvu, ki je prenaredbo davkovsko nasvetovalo“. — Da naši bravci poznajo može, kteri so izvoljeni v to imenitno komisijo, naj jim povemo njih imena. Predsednik je dosluženi minister grof Fr. Hartig; opravilni vodja, kteremu sta še 2 ministerska uradnika dodana, je sekcijni predstojnik vitez Kalchberg; razun teh sta dva namestnika deržavnega svetovavstva in 2 namestnika notrajnega ministerstva; osem pa drugih mož,

kteri namestujejo davku podverženo ljudstvo, namreč: opát Eder iz Melka, opát Beer iz Praga, M. vitez Krajnski, odbornik deželnih stanov (kje? ne vemo), dr. Seiler, mestni župan dunajski, advokat vitez Gredler na Dunaji, dr. Paitinger, predsednik kupčijske zbornice v Leoben-u na Štajarskem, in pa ogerska grofa Juri Andrassi in Juri Festetics.

— C. kr. ministerstvo je dovolilo, da bosniški frančiskan pater Rados sme po vseh deželah našega cesarstva milodarov nabirati za novo bolnišnico v Carigradu na Turškem, kamor se bojo posebno bolniki avstrijanski kakoršne koli vere sprejemali. Kakor češki časniki pišejo, potuje pater Rados zdaj po Marskem.

— Mesníc, kjer se konjsko meso zdravih kónj kakor goveje toda cenejše prodaja (po 8, 10 in 12 novih krajcarjev funt) je na Dunaji in okolici dunajski zdaj 6. Dosihmal je bilo tù 4900 kónj zaklanih in njih meso prodano, 197 jih pa ni bilo za klavšnjo pripušenih.

— Toliko je snega padlo povsod, da so se nektere železnice zlo zakasnile, nektere pa celó izostale.

Iz Tersta. „Triest. Zeitg.“ toži, da ne le srebernih šestíc, temuč tudi novih in starih krajcarjev tako pomanjkuje, da dostikrat kak tergovec na drobno kakošnega blaga za tega voljo prodati ne more, ker bankovca ni v stanu menjati. Šestice — pravi „Triest. Ztg.“ — grejo na Turško z dobičkom po 5 od 100; starih krajcarjev gré veliko v južne kraje Ogerskega, kjer se 60 starih krajcarjev za nov gold. spečá, tedaj pri 100 gold. čez 11 gold. vloví; novi krajcarji pa potujejo na Beneško in Furlanijo, kjer ž njimi plačila v srebernem dnarji pobotujejo, tedaj 100 nov. krajc. za srebern goldinar dajo, s kterim se pa pridobí nadavek (ažio) srebra. Pač živa potreba je, da bi se kmali odpravile zadrege z drobižem.

Iz Zagreba. „Napredak“ piše v svojem poslednjem listu: „Hvala Bogu! malo ćemo se opet probuditi i napredovati. S dozvolom viš. mjesta ustanovit će se ili bolje rekav nastaviti kod nas u Zagrebu narodna čitaonica, koja će se u doljnem varošu smestiti, pretežno slavenske novine, spise itd. deržati i tako domoljubnom občinstvu za čitanje pripraviti“. — „Katol. list“ pa piše: „Udova banica grofica Sofija Jellačička naputila se je u družtvu grofa Karla Seilerna i njegove sopruge u Jeruzalem. Dne 11. t. m. odplovili su visoki hodočastnici parabrodom iz Tersta put Aleksandrije.

Iz Ogerskega. Čedalje več homatij se sliši iz Ogerskega. Protestantiški zbori, ki niso zadovoljni z novim cesarskim patentom, ki določuje oblasti in pravice protestantiške cerkve, se vkljub vseh prepovedb zberajo po celi deželi in podpisujejo pisma zoper cesarski patent, in če ne morejo tega drugod storiti, se godí to v cerkvi med službo Božjo. 15. dan t. m. je bil celó velik hrup v Peštu. Po popisu „Wien. Ztg.“ so hotli protestanti vkljub prepovedi zbor (konvent) v Peštu napraviti. Ker jim je policija cerkev zaperla, so se hotli v šoli sniti; al preden so šolo odperli, je prišla od policije prepoved, da tudi tù ne smejo zbora imeti. V tem je pa prišlo po ravno opravljenih biljah za rajnega slavnega ogerskega pesnika Kisfaludy-a v veliki cerkvi kakih 100 študentov pred protestantiško šolo. Ker večkratnega opomina, naj grejo mirni domú, niso ubogali, so prišle vojaške patrole; študenti so se potem brez opora razkropili; le enega samega študenta, ki se je nespodobno obnašal, je patrola vjela in seboj peljala. Na to pa je vstal velik hrup; študenti so se podali pred policijno hišo in so poslali nektere svojih tovaršev k policii, naj spustí zapertega. Policijni vodja jim je prigovarjal, naj le mirni grejo domú; na to so šli saksebi brez daljnega nepokoja. Pozneje je bil zaperti študent izpušen. — Kaj bo dalje iz vse te opornosti ogerskih protestantov zoper cesarski patent, se ne vé.

Iz Českega. Goveja kuga se je zatrosila tudi že na Česko. — Zraven goveje kuge pa razsaja v okolici habriški tudi zajčja kuga, za ktero je že dokaj zajcov poginilo. — Najnovejši vezek českega, vsacih 5 tednov pod vredništvom gospoda Belak-a izhajočega časnika „Posel z Pratiy“ je v prepoved djan.

Iz Tiroljskega. Tudi tukaj se po celi deželi podpisuje pismo milovanja in verne udanosti, ktero se bo papežu v Rim poslalo.

Iz Laškega. Ktere poslance bojo vlade v kongres poslale, še ni gotovo. Sliši se, da rusovska vlada prigovarja angležki, naj pošlje lord Palmerston-a ali lord Russel-a; ali bo sardinska vlada poslala Cavour-a ali ne, se tudi še ne vé. Tudi Švicarji hočejo svojega namestnika v kongresu imeti, ako bi utegnila zastran Savojiške vlade kaka prememba se sprožiti. Pravijo, da bojo začasne vladarstva srednje Italije tudi svoje opravnike v Pariz poslale, da bojo pozvedanja dajali, ako bi treba bilo. Ker Garibaldi nima zdaj z vojsko nič opraviti, je čas pokoja obernil za to, da si je poiskal mlado lepo ženico, hčer laškega grajšaka.

Iz Rima 6. dec. Pred božičnimi prazniki vsako leto imajo sv. oče papež velik skriven zbor (konsistorij). Tudi letos so se že delale priprave za ta zbor; al včeraj je vse nehalo, in kakor je podoba, bo konsistorij še le po novem letu. Pisma iz Rima pravijo, da bi bili papež radi konsistorij napravili, ker jim je žal, da več škofij nima škofa, ktere poterjujejo v takih zborih, — al važne druge okoljšine (punt v nekterih rimskih deželah) so sv. očeta primorale odložiti konsistorij noter do tistega časa, da se bo kongres v Parizu snidel in rešil važne zadeve. Pravijo, da bojo papež čakali do tega časa, po tem pa „z zadnjo besedo“ (ultimatum) stopili na dan.

Iz Francozkega. Iz Pariza 15. dec. Knez Rihard Metternich je včeraj cesarju Napoleonu izročil pismo, v kterem ga avstrijanska vlada poterjuje za svojega poročnika v Parizu. Knez Metternich (sin nekdanjega pervega avstrijanskega ministra) je pri ti priložnosti Napoleonu željo razodel, da bi bile avstrijanska in francozka vlada spet dobre prijatlici. Napoleon mu je to obljubil rekši, da cesarja Franc-Jožefa osebno zlo spoštuje, in da mu je prav po volji, da je knez Metternich izvoljen za poročnika avstrijanske vlade. — Ako s tem pogovorom primerimo to, kar je lani ob novem letu cesar Napoleon avstrijanskemu poslancu Hübner-ju rekel in z novoletnico vojsko napovedal, je pač očiten velik razloček med letos in lani, kteri kaže, da v prihodnjem kongresu bote francozka in avstrijanska vlada eno pot šle. Da bo ta pogovor Lahe zlo osupnil, ki so od cesarja Napoleona vse kaj druzega pričakovali, je jasno kot beli dan.

Iz Serbije. Iz Beligrada. Knez Miloš je v soglasji s starešinstvom preklical postavo, po kteri so mogle vse bukve, ki so bile v Serbii tiskane ali v Serbijo pripeljane, v serbskem deržavnem pravopisu tiskane biti.

Popravek. V 49. listu namesto „Boj pri sv. Miklavžu na Doberni na Koroškem“ beri „Boj pri sv. Mik. na Dob. na Štajarskem“ (poleg doberških toplic Bad Neuhaus). Tadanji junaški doberški fajmošter so se zvali Franc Perkan.

Pogovori vredništva. Gosp. dr. R. v G: Česar ste želeli, smo Vam poskerbeli; nadjamo se, da že imate oba lista. Kar ste obljubili, nas je razveselilo. — Gosp. A. K. v Z: Tudi Vam se je poslalo, česar ste želeli. Za pošiljane reči Vam bojo listi vprihodnje dohajali brez plačila. — Gosp. K. Ž. v Z: Nič nismo prejeli. — Gosp. pr. Š v G: Hvala lepa za poslano; prosimo po priliki za obljubljeno. — Gosp. J. Išk. v Fr: Ker je treba o Vaši zadevi obširnišega odgovora, naznanite nam kmali, kako se ima adres napraviti, da Vam pride pismo gotovo v roke. — Gosp. J. Fr. Št. v Lj: Le večkrat kaj! Ljubo bi nam bilo, ako bi Vas po osebi poznali.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**